

E. Damsgård Hansen, Kaj Kjærsgaard og Jørgen Rosted, *Dansk økonomisk politik*, 4. udg., København: Nyt Nordisk Forlag Arnold Busck, 1988, kr. 268,00.

Det er meget fortjenestfuldt, at forfatterne til *Dansk økonomisk politik*, så hyppigt som det er tilfældet, reviderer manuskriptet og udsender nye udgaver (4. udgave er udvidet med over 100 sider fra 289 sider til 394 sider). Ingen anden bogudgivelse giver så godt et overblik over udviklingen i dansk økonomisk politik i efterkrigstiden som denne. Der er tale om en solidt gennemarbejdet fremstilling, som er af interesse for alle, der beskæftiger sig med danske samfundsforhold – ikke mindst politologer.

Bogen udmærker sig i forhold til tidligere udgaver ikke blot ved, at man har føjet analyser af den seneste udvikling på de forskellige politikområder til. Desuden er der kommet en række nye kapitler til. De nye kapitler dækker følgende emner: Finanspolitik, pengepolitik, økonomisk planlægning samt balancepolitik og fordelingspolitik. Forfatterne har endvidere forsøgt at lægge en lidt anden vinkel på noget af det materiale, som har været publiceret tidligere, hvilket skyldes, at Jørgen Rosted har sluttet sig til det gode selskab. Den nye vinkel består blandt andet i, at man i stigende grad bryder med den opfattelse, at »økonomi er økonomi og politik er politik« og at økonomiske og politiske fænomener kan og bør analyseres hver for sig inden for to i øvrigt adskilte videnskabelige discipliner.

Bogens første kapitel skitserer hovedtrækkene af den økonomisk-politiske udvikling i Danmark efter 1945. Et efter vores opfattelse særdeles frugtbart udgangspunkt, ud fra den betragtning, at det næppe ville være muligt at opnå nogen særlig dybtgående indsigt i de dagsaktuelle problemer uden at have et kendskab til denne forhistorie.

Kapitel II omhandler de såkaldte balanceproblemer i dansk økonomi, arbejdsløshed, underskud på betalingsbalancens løbende poster, underskud på statsfinanserne og inflation. Hovedvægten er lagt på at beskrive og diskutere de forskellige balanceproblemer og årsagerne hertil samt at vurdere omkostningerne ved de forskellige balanceproblemer.

I det følgende kapitel om økonomisk-politisk planlægning er der lagt op til en mere politologisk tilgang til studiet af økonomisk politik. Dette er som allerede nævnt særdeles fortjenstfuldt. Men desværre har forfatterne ikke været særligt ambitiøse med hensyn til at inddrage politiske variabler i deres analyser af den økonomiske politik. Faktisk er analysen stort set begrænset til en kort præsentation af Lindbloms beskrivelse af de politiske beslutningsprocesser. Navnlig på dette punkt kunne man som læser forvente en smule mere af en bog, hvis hovedintention blandt andet har været at: »...slå bro mellem lærebørgernes teoretiske modelverden og de faktiske vilkår, hvorunder der føres økonomisk politik« (jf. forordet). Det er utvivlsomt rigtigt, at de fleste økonomiske lærebøger er præget af en udbredt tilbøjelighed til at behandle emnet økonomisk politik, som om økonomisk politik alene – eller først og fremmest – skal ses som en klinisk-nøgttern og målrational reaktion på de problemer, der opstår i det økonomiske system. En mulig forklaring herpå er, at mange fagøkonomer føler, at de ville kompromittere sig selv og deres »videnskabelighed« ved at befatte sig med med politiske pro-

E. Damsgård Hansen, Kaj Kjærsgaard og Jørgen Rosted, *Dansk økonomisk politik*, 4. udg., København: Nyt Nordisk Forlag Arnold Busck, 1988, kr. 268,00.

Det er meget fortjenestfuldt, at forfatterne til *Dansk økonomisk politik*, så hyppigt som det er tilfældet, reviderer manuskriptet og udsender nye udgaver (4. udgave er udvidet med over 100 sider fra 289 sider til 394 sider). Ingen anden bogudgivelse giver så godt et overblik over udviklingen i dansk økonomisk politik i efterkrigstiden som denne. Der er tale om en solidt gennemarbejdet fremstilling, som er af interesse for alle, der beskæftiger sig med danske samfundsforhold – ikke mindst politologer.

Bogen udmærker sig i forhold til tidligere udgaver ikke blot ved, at man har føjet analyser af den seneste udvikling på de forskellige politikområder til. Desuden er der kommet en række nye kapitler til. De nye kapitler dækker følgende emner: Finanspolitik, pengepolitik, økonomisk planlægning samt balancepolitik og fordelingspolitik. Forfatterne har endvidere forsøgt at lægge en lidt anden vinkel på noget af det materiale, som har været publiceret tidligere, hvilket skyldes, at Jørgen Rosted har sluttet sig til det gode selskab. Den nye vinkel består blandt andet i, at man i stigende grad bryder med den opfattelse, at »økonomi er økonomi og politik er politik« og at økonomiske og politiske fænomener kan og bør analyseres hver for sig inden for to i øvrigt adskilte videnskabelige discipliner.

Bogens første kapitel skitserer hovedtrækkene af den økonomisk-politiske udvikling i Danmark efter 1945. Et efter vores opfattelse særdeles frugtbart udgangspunkt, ud fra den betragtning, at det næppe ville være muligt at opnå nogen særlig dybtgående indsigt i de dagsaktuelle problemer uden at have et kendskab til denne forhistorie.

Kapitel II omhandler de såkaldte balanceproblemer i dansk økonomi, arbejdsløshed, underskud på betalingsbalancens løbende poster, underskud på statsfinanserne og inflation. Hovedvægten er lagt på at beskrive og diskutere de forskellige balanceproblemer og årsagerne hertil samt at vurdere omkostningerne ved de forskellige balanceproblemer.

I det følgende kapitel om økonomisk-politisk planlægning er der lagt op til en mere politologisk tilgang til studiet af økonomisk politik. Dette er som allerede nævnt særdeles fortjenstfuldt. Men desværre har forfatterne ikke været særligt ambitiøse med hensyn til at inddrage politiske variabler i deres analyser af den økonomiske politik. Faktisk er analysen stort set begrænset til en kort præsentation af Lindbloms beskrivelse af de politiske beslutningsprocesser. Navnlig på dette punkt kunne man som læser forvente en smule mere af en bog, hvis hovedintention blandt andet har været at: »...slå bro mellem lærebørgernes teoretiske modelverden og de faktiske vilkår, hvorunder der føres økonomisk politik« (jf. forordet). Det er utvivlsomt rigtigt, at de fleste økonomiske lærebøger er præget af en udbredt tilbøjelighed til at behandle emnet økonomisk politik, som om økonomisk politik alene – eller først og fremmest – skal ses som en klinisk-nøgttern og målrational reaktion på de problemer, der opstår i det økonomiske system. En mulig forklaring herpå er, at mange fagøkonomer føler, at de ville kompromittere sig selv og deres »videnskabelighed« ved at befatte sig med med politiske pro-

blemstillinger. Forestillingen om at have sikker grund under fødderne ved at blive inden for sit eget fagområde er dog nok så illusorisk i det omfang, det ikke er muligt eller hensigtsmæssigt at analysere økonomi og politik som adskilte fænomener (jf. som eksempel på denne problematik diskussionen mellem Hans Linderoth og Gorm Rye Olsen i *Politica* nr. 4. 1988).

De følgende kapitler er viet til en gennemgang af de forskellige former for økonomisk politik: Finanspolitik, pengepolitik, konkurrencepolitik, valutakurspolitik, indkomstpolitik, erhvervs politik og arbejdsmarkedspolitik.

Bogens teoretiske fundament kan siges at være en smule snæver, idet teori-grundlaget i vid udstrækning er begrænset til »mainstream«-økonomiens generelt accepterede visdom. Hvilket især kommer til udtryk i kapitlerne om finanspolitik, pengepolitik og arbejdsmarkedspolitik.

Et emne, som har fået en særlig fremtrædende placering, er den såkaldte finansielle »crowding-out« problematik. Dette til trods giver bogen intetsteds blot den mindste dokumentation for forekomsten af »crowding-out« eller »crowding-in« effekter. Ønsker forfatterne eksempelvis, at læseren blindt skal tro på, at rentefaldet i perioden 1984-1986 skyldtes »crowding-in« virkninger af den førte finanspolitik (p. 147)? Vi finder det mere sandsynligt, at det pågældende rentefald skyldtes omlægningen af valutakurspolitikken, liberaliseringen af de internationale penge- og kapitalbevægelser og det internationale rentefald.

I afsnit IV.5. (pp. 141-148) gives en kort, klar og overvejende plausibel oversigt over udviklingen i finanspolitikken i perioden 1960-1986. Man undres dog noget over, hvorfor oversigten, der blandt andet er baseret på makroøkonomisk modelakrobatik, helt udelader finanspolitikkenes virkninger på mellemlangt og langt sigt. Mindre bliver læserens undren ikke ud fra den betragtning, at forfatterne tidligere i fremstillingen (pp. 131-134) på bedste lærebogsmaner præsenterer læseren for *modstridende* opfattelser mellem »mainstream«-keynesianere (læs: Den neoklassiske syntese), monetarister og den ny-klassiske skole (Post-keynesianerne er antageligt forfatterne ukendt). Bevæbnet med disse økonomiske »black-boxes« af forskellig form og størrelse, der formidler indtrykket af upartiskhed, fairness og belæsthed, er det nemt nok at jonglere rundt med de forskellige teorielementer og forklare, eller bortforklare de økonomiske sammenhænge i en hvilken som helst økonomi. Disse og andre teoretiske inkonsistenser præger bogens iøvrigt fornuftige redegørelse for den historiske udvikling i dansk økonomi. Bogens styrke ligger afgjort i den store mængde faktuelle oplysninger, som præsenteres i en samlet fremstilling. Desværre præsenteres disse ikke i forbindelse med en sammenhængende teoretiske forklaring, som også kan appellere til den læser, som er interesseret i den stringens, som burde præge en disciplin, der så klart gør krav på deklARATION: Videnskab.

Fremstillingen afsluttes med en diskussion af balancepolitik og fordelingspolitiske problemer. Intentionen hermed er blandt andet at kaste lys over den ofte snævre sammenhæng mellem stabiliseringspolitiske og fordelingspolitiske problemstillinger. I denne forbindelse sammenfattes nogle af de mest aktuelle temaer i den økonomisk-politiske debat, herunder overskudsdeling, pensionsreform og perspektiverne for det danske velfærdssamfund.

En ting savner man imidlertid efter gennemlæsning af *Dansk økonomisk politik*, og det er en mere generel sammenfattende vurdering af de igangværende udviklingstendenser i dansk økonomisk politik. Andre økonomiske iagttagere (jf. eksempelvis Jesper Jespersen, »Status-rapport: Fem års økonomisk politik«, *Samfundsøkonomen*, nr. 8 1987 og Lucifer i *Dagbladet Information* d. 17. og 18. december 1988) har således rejst spørgsmålet: Hvad er der egentlig tilbage af den økonomiske politik i en tid, hvor brugen af pengepolitikken er stærkt begrænset på grund af de senere års liberalisering af de internationale penge- og kapitalbevægelser? Indkomspolitikken har man tildels givet afkald på, idet man i disse år forsøger at give ansvaret for lønudviklingen og dermed arbejdsløsheden tilbage til markedet – arbejdsmarkedets parter. Valutakurspolitikken har man givet afkald på af hensyn til »den ærlige krone« – fastkurspolitikken. Og endelig bliver mulighederne for en aktiv anvendelse af finanspolitikken stækket i forsøget på at undgå underskud på de offentlige finanser.

Sammenfattende mener vi at kunne sige, at bogens tilgang er en smule for pragmatisk. Den forholder sig efter vores smag en smule for ukritisk til sit materiale. Måske netop forfatterens holdningsmæssige pragmatisme er årsag til, at der er sket en vis »crowding-out« af teoretisk stringens. Det er ikke en bog, man læser for at få et fast holdepunkt i en tid med skiftende politiske vinde. Tværtimod afspejler bogen tydeligt, i hvilken retning vinden blæser netop nu.

Zohair Diwan og Søren Peter Iversen
Handelshøjskole Syd Sønderborg

Bo Jacobsen, *Krigen, freden og danskerne. En undersøgelse af danskeres opfattelse af internationale forhold*, København: Christian Ejlers Forlag, 1988, 94 s., kr. 68,00.

Hvad mener danskerne om sikkerhedspolitik? Er danskerne i stand til at tænke to sammenhængende tanker om sikkerhedspolitik? Det er to af de interessante spørgsmål, som forfatteren, der er psykolog, beskæftiger sig med i denne bog. Undersøgelsen består af dybtgående interviews med 30 voksne danskere efterfulgt af en surveyundersøgelse, hvor et begrænset antal spørgsmål bliver præsenteret for et repræsentativt udsnit på 900 danskere. Der viser sig at være en god overensstemmelse mellem de 30 og de 900, hvad der peger i retning af, at de 30 er rimeligt repræsentative for danskere som helhed.

De teoretiske antagelser, som undersøgelsen bygger på, formuleres i form af fire teser. Ifølge tese et udformes sikkerhedspolitikken af en politisk, administrativ og militær elite, medens det demokratiske element i beslutningsprocessen er ret lille. Ifølge tese to er befolkningens forestillinger om krig og fred i vid udstrækning udsat for psykologiske forsvarsmekanismer, der truer en rationel erkendelse af sikkerhedsproblemet. Dette forhold forstærkes af kernevåbnenes eksistens. Ifølge tese tre er spørgsmålet om krig og fred i dag et personligt, eksistentielt an-